

Een sluipweggetje voor de dood

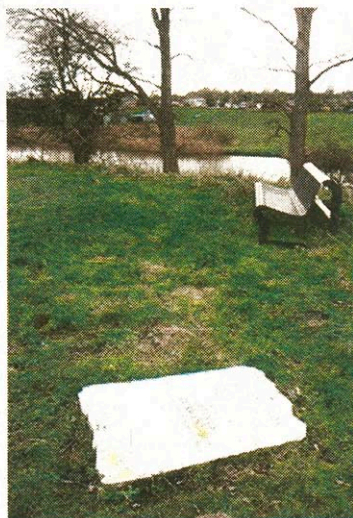
Er ligt maar één grafsteentje, eenzaam en verlaten op de ronde aarden wal van fort bij Vijfhuizen. De kale takken van boom steken scherp af tegen de grijze hemel met in de verte een regenboog. Een perfecte setting voor een dodenaker in de herfst. Maar één grafsteen maakt nog geen begraafplaats.

In de lente moeten meer grafstenen volgen, om het kunstproject *Sluipweg* van Hans van Houwelingen af te maken. Hij wil met die grafstenen het Kunstfort Vijfhuizen 'herinterpreteren'. Het fort, dat in 1897 werd voltooid en in 1996 museum werd, is nooit belegerd. Er is geen soldaat gesneuveld en geen soldaat begraven. Dat maakt van het fort een bijzondere, maar ook onwezenlijke plaats, legt de kunstenaar uit op de site van het Kunstfort. „Het is een vreemd idee, dat de dood dit nooit heeft bezocht.”

Toen het fort werd voltooid als onderdeel van de Stelling van Amsterdam, was de Nederlandse verdedigingsmethode om land onder water te zetten met daarachter een linie forten alweer achterhaald.

De aarden wal was bedoeld om de soldaten in het fort tegen vijandelijk vuur te beschermen. Als alle grafstenen zijn geplaatst, ontstaat er rondom het fort een pad van zo'n tweehonderd meter lang. „Een sluipweggetje waarlangs de dood heeft kunnen weggelopen”, zegt Van Houwelingen. „De dood heeft het fort links laten liggen.”

In feite pleegt de kunstenaar geschiedvervalsing: door een kunstmatige toevoeging wordt er geschiedenis gefabuleerd. Een soort

Grafsteen op fort foto Machteld Leij

gelijke ingreep deed kunstenaar Jan Kleingeld ook al eens in Leiden. Hij kwam uit een stad langs een rivier en miste in Leiden de grote schepen met hun imponerende namen. En dus bracht hij die namen aan in een viaduct onder het spoor in Leiden, om zo een gemis op te vullen.

Beide kunstenaars voegen iets toe dat eerder zichzelf dan het publiek lijken te missen. En dat zou je zeker bij kunst in de openbare ruimte moeten voorkomen. Van Houwelingen heeft die valkuil weten te omzeilen, omdat hij zich wel degelijk in de context van zijn kunstwerk heeft verdiept. Met zijn toevoeging brengt hij een dimensie aan die het fort misschien anders zou moeten ontberen: doorleefdheid, verlies en verdriet. Zo wordt

het van een gebouw dat nooit echt heeft gefunctioneerd, een plaats voor herdenking.

Van Houwelingen is als kunstenaar vooral actief in de openbare ruimte. Zo pootte hij bijvoorbeeld bronzen hagedissen in het Kleine Gartmanplantsoen in Amsterdam neer. Met *Sluipweg* wil hij de focus richten op de tijdelijkheid van de dood in de huidige maatschappij. De grafstenen die hij gebruikt zijn afkomstig van graven waarvan het grafrecht na een jaar of vijftien is verlopen, en niet verlengd is. Het graf wordt geruimd, de grafsteen blijft over. Familieleden kunnen deze vervolgens doneren aan het kunstproject van Van Houwelingen, die de stenen een nieuw leven geeft. Opgestapeld op pallets liggen ruim tien stenen te wachten om in de lente te worden geplaatst. Ze zijn verschillend van formaat, en uitgevoerd in roodachtig graniet of statig zwart glanzend marmer.

Zo verwijst de groeiende verzameling grafstenen niet alleen naar de ontbrekende oorlogsdoden uit het verleden. Het is ook een emotioneel kunstwerk over het hier en nu. Sober en uitzinnig tegelijk, afhankelijk van hoe de grafstenen eruitzien die het zullen vervolmaken. En persoonlijk, want de donateurs geven letterlijk iets van hun eigen verleden. Voorlopig is er nog genoeg plaats.

MACHTELD LEIJ

Hans van Houwelingen, Sluipweg (waarlangs de dood heeft weten te ontsnappen), Kunstfort Vijfhuizen, Fortwachter 1, Vijfhuizen. Info: www.kunstfort.nl